

HAZİRAN AYINDA GÖK YÜZÜ

Alper ATEŞ



M 13 küresel yıldız kümesinin Mt. Wilson gözlem evi tarafından çekilen fotoğrafı.

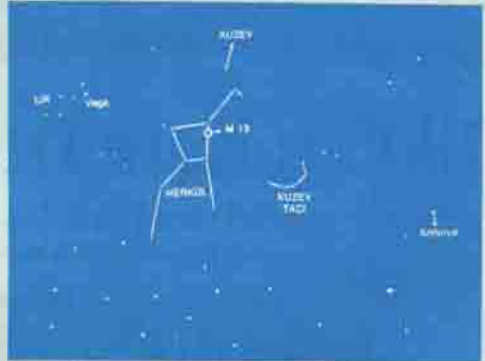
Havaaların ısınmasına rağmen astronomi meraklıları, yazın gelmesinden hiç mutlu olmazlar. Çünkü geceler kısılıyor ve gözlem yapabilmek için çok az zaman var. 27 Haziran'da en kısa geceyi yaşayacağız. Gün batımı ve şafağın aydınlığını saymazsak bu gece 5 saat kadar sürecek. Bu kısa gecelerde Kuzey Tacı (Corona Borealis) ve Herkül takım yıldızlarını gözleyebiliriz.

Gecenin ilk saatlerinde başımızı tam baş ucu muza çevirdiğimizde, parlak Arkturus'u görüyoruz. Kuzey Tacı, Arkturus'un kuzey doğusunda bulunuyor. Yayvan bir U şeklinde dizilmiş yıldızlarıyla bu küçük takım yıldız kolayca tanınabilir.

Herkül takım yıldızı, Kuzey Tacı'nın doğusunda yer alıyor ve bozuk bir kare şeklinde, Güneş sistemimiz, Samanyolu galaksisi etrafında dönerken saniyede 20 km'lik bir hızla Herkül'ün doğusundaki bir noktaya doğru yol alıyor. Bu noktaya "apeks" adı veriliyor. Herkül takım yıldızının en önemli özelliği, büyük küresel yıldız kümesi M 13.

M 13: Ünlü Fransız astronom Charles Messier, M 13'ü "yıldızsız bir bulutsu" olarak tanımlamış. Oysa M 13 büyük ve kaliteli bir teleskopla incelendiğinde, 100 000 yıldızdan oluştuğu anlaşılan bir küresel yıldız kümesi. Bize 23 500 ışık yılı uzaklıkta olmasına rağmen oldukça parlak. Herschell, "havanın sakin olduğu Aysız gecelerde" M 13'ün çıplak gözle görülebileceğini yazmış. Bulunması çok kolay olan bu küresel yıldız kümesi, 10 x 50'lik bir dürbünle gözleendiğinde iki yıldız arasında, belirgin, yuvarlak bir bulut gibi görülebilir.

M 13'ün gerçekte nasıl bir yer olduğunu bir modellemeye açıklayalım. Eğer M 13'ü Dünya bo-



Herkül takım yıldızı.

yutlarına küçültebilseydik, her bir yıldız, bir bilye büyüklüğünde olurdu. Bu bilyelerin birbirine uzaklığı, çekirdekte 50, dış kısımlarda ise 130 km kadar olurdu.

Son olarak M 13 ile ilgili çok önemli bir noktadan bahsetmek ilginç olacak. Dünya dışında olası bir başka canlı türünü tespit edebilmek için pek çok çalışma yapılıyor. Bu çalışmalardan biri de uzaya radyo sinyalleri yollayarak varlığımızı bildirmek. Bu amaçla ilk mesaj M 13 yıldız kümesine yollandı. Eğer bu kümeyi oluşturan 100 000 yıldızdan birinde bir uygarlık varsa 50 000 yıl içinde bize bir cevap yollamaları bekleniyor.

Bu ay Satürn gezegeni, gecenin ilerleyen saatlerinde yükseliyor. Parlak turuncu rengiyle Satürn'ü güneydoğu - güney yönünde görebilirsiniz. Venüs ise, sabaha karşı doğu ufku üzerinde olacak. Ayın ilginç gök olayları da şu şekilde gerçekleşecek:

4 Haziran: Dolunay, Türkiye saati ile 15'te tam Ay tutulması gerçekleşecek. Bu olay, Pasifik okyanusu üzerinden gözlenebilecek.

10 Haziran: Satürn, Ay'ın güneyinde, 12 Haziran: Ay, sondördün evresinde, 16 Haziran: Sabaha karşı Venüs, hilâl şeklindeki Ay'ın güneyinde olacak, 17 Haziran: Güneş batır batmaz batı ufku üzerinde Merkür gezegeni görülebilir, 21 Haziran: Türkiye saati ile 11'de astronomik olarak yaz başlıyor, 24 Haziran: Mars, hilâl şeklindeki Ay'ın kuzeyinde, 26 Haziran: İlkdördün, 27 Haziran: Jupiter, Ay yakınlaşması.